

Duše – péče o ni

Patočka se v mnohých ohledech vracel a soustřeďoval k původně platónskému imperativu tzv. „péče o duši“. Hned na první pohled musí už ta formulace připomínat každému, kde je aspoň trochu obeznámen s Novým zákonem, kontrastující Ježíšova slova: „Kdož by koli hledal duši svou zachovati, ztratí ji; a kdož by ji koli ztratil, obživí ji.“ (Lk 17,33; srv. také Mt 10,39: „Kdo nalezne duši svou, ztratí ji; a kdo by ztratil duši svou pro mne, nalezne ji.“; a Jan 12.25: „Kdož miluje duši svou, ztratí ji; a kdož nenávidí duše své na tomto světě, k životu věčnému ostříhá ji.“) Je ovšem zřejmé, že porovnání těchto formulací nemůže naivně počítat s tím, že slovo „duše“ má ve všech těchto případech stejný význam. Přesto se zdá, že bude co srovnávat, i když se v jednotlivých případech pokusíme příslušný význam upřesnit a objasnit, abychom nesrovnávali nesrovnatelné. Ve SZ slovo „duše“ mělo nejčastěji význam stejný, jako „krev“; je pravděpodobné, že i v evangeliích tento spolu-význam (connotatio) převažoval nebo se aspoň významně na celkovém významu podílel. Naproti tomu v řecké tradici (a zejména v platonismu) představovala duše „to“ nejcennější v člověku (později u Aristotela v každé živé bytosti, i když byly rozeznávány tři různé „duše“, totiž vegetativní, animální a „duch“, animus), „co“ pochází ze světa idejí a do těla je pouze dočasně umístěno jako do „vězení“ (smrtí pak je z tohoto vězení vysvobozeno). To znamená, že musíme brát ohled na základní rozdíl předfilosofického nebo přímo už filosofického charakteru, totiž že řecké představy jsou podmíněny a spjaty s jakýmsi třeba ještě ne zcela formulovaným dualismem duše a těla, připouštějícím samostatný „život“ duše, v podstatě nezávislý na „životě“ (eventuelně jen „existenci“) těla, zatímco v hebrejské tradici je duše ztotožněna se samým životem, eventuelně je spojena s nějakým životně důležitým orgánem těla, bez něhož tělo umírá (krev, srdce, jiné vnitřnosti, např. střeva, atd.). A pak je tu ještě přinejmenším druhá bytostná odlišnost: zatímco v řecké tradici život sám může být horší nebo lepší, ale pro duši nekončí smrtí těla, v hebrejské tradici je myšlenka být jen částečně nesmrtelnosti odmítnuta: člověk je jen prach, hlína, z níž byl stvořen. Proto nespolečá na nic, co by z něho mohlo přežít, přetrvávat (pokud něco přetrvává, např. onen „prach“, už to není „on sám“), ale spolá na svého Stvořitele a zároveň Spasitele, a to ve vědomí, že on je vždycky „živý“ a že se „v den poslední“ jako živý postaví nad jeho „prachem“. Místo nějaké „péče o duši“ jako o něco nejcennějšího v sobě, tedy co „má“, je tu spoléhání na „nepředmětný zdroj“, „nepředmětného původce“, totiž Stvořitele a zároveň Spasitele .

(Písek, 080505-1.)